

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PEDAGOGICAL BACKGROUND TO FORM TRANSLATION STUDENTS' PREPAREDNESS FOR THEIR INNOVATIVE PROFESSIONAL ACTIVITY

У статті визначено поняття «педагогічні умови формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності» як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальної змоги здійснення освітнього процесу, котра забезпечує успішне досягнення поставленої мети – формування готовності майбутніх перекладачів до здійснення професійної діяльності за мінливих і нестандартних умов інноваційного професійного середовища.

На основі попереднього дослідження змісту та характеристики інноваційної професійної діяльності перекладачів й аналізу ринку перекладацьких послуг з'ясовано, що формування зазначеної риси відбуватиметься більш успішно, якщо реалізувати комплекс таких педагогічних умов: розвиток внутрішньої позитивної мотивації студентів до навчальної діяльності; організацію навчально-професійної діяльності майбутніх перекладачів із застосуванням інноваційних освітніх технологій; використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання перекладу; впровадження активних рефлексивно-діяльнісних технологій навчання. Виокремлено методи, засоби і технології формування кожної педагогічної умови, зокрема методи мотивування і стимулювання: метод контрастивної лінгвістики, метод підкастингу, методи активного навчання, міждисциплінарної інтеграції. До технологій формування готовності студентів-перекладачів до інноваційної професійної діяльності належать: імітаційні, ігрові, дискусійні, проєктні, аудіовізуальні, інформаційно-комунікаційні та рефлексивно-діяльнісні технології навчання. Визначено перспективи подальшого наукового пошуку, що пов'язані з розробкою експериментальної моделі формування готовності майбутніх перекладачів до

інноваційної професійної діяльності на основі зазначених педагогічних умов.

Ключові слова: педагогічні умови, готовність, інноваційна професійна діяльність, студенти-перекладачі.

The article studies the pedagogical background to form translation students' preparedness for their innovative professional activity. It is defined as a set of objective content, methods, organizational forms, and material resources of the educational process, which are aimed to achieve the goal of the translation students' professional preparedness to carry out their professional activity in changing and non-standard conditions of the innovative professional environment.

The formation of the specified quality is determined to proceed more successfully if the complex of the following pedagogical conditions is implemented: the purposeful development of the students' internal positive motivation for academic activity; using the innovative learning technologies in educational and professional activity; using the means of information and communication technologies in translation students' training; the introduction of active reflexive-activity learning technologies. Methods and means for the formation of each pedagogical condition are singled out: methods of motivation and stimulation: contrastive linguistics method, podcasting method, methods of active learning, interdisciplinary integration. The technologies of forming the translation students' preparedness for innovative professional activity include: imitation, game, discussion, project, audio-visual, information-communication and reflective-activity learning technologies.

The prospects of further scientific research are related to the development of an experimental model of forming the translation students' preparedness for innovative professional activity basing on the defined pedagogical conditions.

Key words: pedagogical conditions, readiness, innovative professional activity, translation students.

УДК 378.4: 331.102.24:001.895(045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.39>

Пилипчук М.Л.,
старший викладач
кафедри англійської філології
і перекладу
факультету лінгвістики
та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Інформатизація, глобалізація та комп'ютеризація індустрії перекладацьких послуг, а також соціальні зміни у країні свідчать про неспроможність традиційної парадигми професійної освіти задовольнити потреби фахової підготовки конкурентоздатних спеціалістів. Це визначає особливі вимоги до професійної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти (далі – ЗВО). Ринку надання перекладацьких послуг потребує покращення якості підготовки професійних кадрів завдяки формуванню спеціальних знань, вмінь та навичок випускників, що гарантують успішну фахову реалізацію за складних, мінливих і нестандартних умов

сучасного професійного середовища. З огляду на це у ЗВО постає нагальна необхідність пошуку нових педагогічних підходів та ефективних засобів формування готовності студентів-перекладачів до інноваційної професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми професійної підготовки зазначених фахівців висвітлено в наукових працях О. Александрової, І. Анікеєвої, В. Комісарова, А. Ольховської, О. Шупти. Обґрунтуванню структури, змісту та результатів інноваційної діяльності в педагогіці вищої школи присвячені праці К. Ангеловські, Л. Даниленко, І. Дичківської, Ю. Максимова, В. Сластьоніна та інших. Педагогічні

умови досліджували О. Братанич, С. Висоцький, Л. Теремінко й інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на ґрунтовний доробок науковців, проблему формування готовності майбутніх фахівців із перекладу до інноваційної професійної діяльності досі ще не досліджено. Виявлені під час наукового пошуку суперечності та недоліки професійної підготовки зазначених фахівців і необхідність підвищення ефективності освітнього процесу зумовлюють потребу визначення, обґрунтування та реалізації педагогічних умов формування їхньої готовності до діяльності в інноваційному професійному середовищі.

Мета статті – проаналізувати, узагальнити та обґрунтувати вибір педагогічних умов, а також розкрити методологічні аспекти їх впровадження для формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На основі попереднього дослідження змісту та характеристики інноваційної професійної діяльності перекладачів [8] й аналізу ринку перекладацьких послуг [7] було висунуто таку гіпотезу – процес формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх перекладачів буде ефективним завдяки цілеспрямованому впровадженню в освітній процес комплексу визначених педагогічних умов.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що поняття «педагогічна умова» має багато тлумачень і залежить від визначення його структури, інтерпретації компонентів та пропозиції щодо їх реалізації в освітньому середовищі. У психології, наприклад, під «педагогічною умовою» розуміють «певну обставину чи оточення, яке впливає (пришвидшує чи гальмує) на формування і розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості» [3, с. 97]. Згідно з думкою С. Висоцького педагогічні умови – це динамічний регулятор інформаційних, особистісних, психологічних і педагогічних факторів навчання [2, с. 91]. О. Шупта визначає педагогічні умови як «поєднання об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність та результативність навчально-виховного процесу» [12, с. 88].

На основі аналізу вищезазначеної літератури узагальнимо, що *педагогічні умови* є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальної змоги здійснення освітнього процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети – формування готовності майбутніх перекладачів до здійснення професійної діяльності в інноваційному середовищі.

У процесі дослідження проблеми та в результаті аналізу низки наукових праць педагогічного спрямування [4; 9; 10; 12] автор дійшов висновку про необхідність виокремлення й обґрунтування таких педагогічних умов, як:

- розвиток внутрішньої позитивної мотивації студентів до навчальної діяльності;
- організація навчально-професійної діяльності майбутніх перекладачів із застосуванням інноваційних освітніх технологій;
- використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання перекладу;
- впровадження активних рефлексивно-діяльнісних технологій навчання.

Обґрунтуємо вибір першої з зазначених педагогічних умов – *розвиток внутрішньої позитивної мотивації студентів до навчальної діяльності*. Одна з найгостріших теоретичних і методологічних проблем мотивації навчання – формування таких потреб студентів, що сприяють активізації пізнавальної діяльності. У психології та педагогіці вищої школи під активізацією навчальної діяльності студентів розуміють планомірну діяльність викладача, спрямовану на розробку і використання такого змісту, форм, методів, прийомів та засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, активності, творчої самостійності студента у засвоєнні знань, формуванні вмій і навичок, застосуванні їх на практиці [6]. Розглянемо основні фактори організації навчального процесу для формування позитивної внутрішньої мотивації майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності.

Мотивація діяльності тісно пов'язана з її стимулюванням, тобто процесом спонукання до дії. Окремо зупинимось на методах, що стимулюють навчально-пізнавальну діяльність. Під методами мотивування і стимулювання ми розуміємо способи зовнішнього впливу на тих, хто навчається, для їх спонукання до реалізації навчальної діяльності. Український педагог Ю. Бабанський уперше виділив серед методів навчання окрему групу методів стимулювання й мотивації навчання, котрі дають поштовх пізнавальній активності, одночасно сприяючи засвоєнню навчальної інформації. До цих методів він відніс дві великі підгрупи: методи формування пізнавального інтересу та методи стимулювання обов'язку й відповідальності в навчанні [1, с. 88]. До першої групи належать передусім методи активізації навчання (робота у малих групах, дискусія, «мозкова атака», аналіз конкретних виробничих ситуацій (case study), інсценізація, презентація, проєктні роботи, метаплан тощо) та метод кооперативного навчання (завдання на кшталт рольових і ділових ігор, кейсів, різні навчальні проєкти, дискусії та інші види навчальної діяльності, пов'язаної з пошуком інформації, якої бракує). Друга група методів, що стимулюють обов'язок і відповідальність у навчанні, – це методи, які привчають студентів жити не тільки за стимулом «хочеться», а й за стимулом «треба». Для цього застосовується вимога, оцінка, контроль знань і вмій. Викладач ставить вимоги та контролює їх виконання, вказуючи на

недоліки, роблячи слушні зауваження, щоб викликати відповідальніше ставлення до навчання.

Гарний ефект в активізації розумової діяльності студентів-перекладачів під час подання нового матеріалу дає *метод контрастивної лінгвістики* – дослідження мовних явищ через зіставне вивчення двох іноземних або іноземної та рідної мов на синхронічному рівні (плюрилінгвальний підхід).

Інноваційні підходи до навчання вимагають активного застосування інтерактивних технологій і технічних засобів навчання. Ефективним способом заохочення майбутніх перекладачів є використання методу наочності у вигляді перегляду автентичних та сучасних відеоматеріалів. Зокрема, застосування *методу підкастингу* допомагає систематизувати знання, активізувати засвоєння нового матеріалу зоровими та слуховими каналами, стимулює емоційну сферу, що покращує мотивацію до навчання.

Враховуючи той факт, що мотиваційними факторами навчальної діяльності можуть бути інтерес до певної академічної дисципліни й її важливість для професійної підготовки, співвідношення між труднощами оволодіння певними професійними знаннями, інтегрованими вміннями, навичками та особистісними здібностями [5, с. 267], для забезпечення підвищення мотивації майбутніх перекладачів до навчальної і подальшої інноваційної професійної діяльності важливим стає широке застосування в освітньому середовищі *методів активного навчання*, зокрема бесід зі студентами, анкетування, групових дискусій, різноманітних форм діалогу, індивідуальних і колективних проєктів, презентацій тощо. Такі форми діяльності мобілізують розкриття особистісного інтелектуального потенціалу студентів і спонукають до творчого професійного розвитку.

Вченими з'ясовано, що показником розумового розвитку студента є *міждисциплінарна інтеграція*, тобто здатність комплексно застосовувати знання та вміння, переносити знання з одного предмета в інший. Зазначене характеризує продуктивність пізнавальної діяльності.

Отже, чинниками, що сприяють створенню стійкої внутрішньої позитивної мотивації до навчання в майбутніх перекладачів, можна вважати: 1) організацію занять у нетрадиційній формі; 2) емоційне та цікаве подання навчальних матеріалів; 3) використання пізнавальних ігор, дискусій і проблемних ситуацій; 4) забезпечення новизни й актуальності матеріалу; 5) практичну значущість запропонованого навчального матеріалу для майбутньої професійної діяльності; 6) міждисциплінарну інтеграцію.

Вихідним положенням під час формування другої педагогічної умови – *організації навчально-професійної діяльності майбутніх перекладачів із використанням інноваційних освітніх технологій* – є зміна традиційної моделі навчальної діяльності

у ЗВО, що полягає у «передаванні та накопиченні знань», на інноваційну модель, котра передбачає розвиток творчої особистості майбутнього фахівця з критичним мисленням через «освіту впродовж життя й самостійне здобуття знань з відкритого інформаційного простору». Інноваційні технології навчання, на відміну від традиційних, мають ознаки інтерактивності, демократичності, діалогічності, творчості та рефлексивності. Така трансформація передбачає використання нових підходів і методів розв'язання професійних завдань, а мета викладача полягає в пошуку інноваційних технологій роботи зі студентами та форм організації навчального процесу [11]. Основними формами організації навчального процесу є групові та колективні, а переважні методи навчання – проблемні, пошукові, евристичні та дослідницькі. Засвоєння знань за допомогою інноваційних освітніх технологій відбувається через активізацію пошукової, мисленнєвої діяльності, а також рефлексію, причому викладач є консультантом, керівником пошуково-дослідної роботи студентів, фасилітатором, тьютором, модератором тощо.

До інноваційних технологій навчання належать:

- *імітаційні технології навчання* (технології «активного навчання») – навчання в контексті діяльності, організація колективної діяльності мислення та використання групи як засобу розвитку індивідуальності. Такі технології розвивають у студентів уміння спілкуватися, мислити, розуміти явища, здатність до рефлексії та практичної дії;

- *ігрові технології*, що створюють безпосереднє емоційне заглиблення в ситуацію, змагання і колективізм у пошуку кращих рішень, можливість широкого варіювання ситуацій, оволодіння новими методиками в модельованій діяльності, у процесі ділового спілкування, тренують інтуїцію та фантазію, розвивають імпровізаційні можливості та вміння швидко реагувати на зміну обставин. Застосовуються декілька видів ігор: організаційно-діяльнісні, рольові, ділові, пізнавально-дидактичні тощо;

- *дискусійні технології* – стимулювання когнітивної діяльності студентів через здатність самим приймати рішення, аналізувати власні ідеї й підходи, будувати свої дії відповідно до своїх же рішень.

- *проєктні технології* – освітні технології, спрямовані на здобуття студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку.

- *аудіовізуальні технології*, що забезпечують образне сприйняття досліджуваного матеріалу та його наочну конкретизацію, стимулюють мовленнєву діяльність студентів, а також є синтезом достовірного наукового викладу фактів, подій, що формують предметну компетентність майбутніх перекладачів.

Роботодавці сучасного як вітчизняного, так і зарубіжного ринку перекладацьких послуг висувають до перекладачів певні вимоги, зокрема опанування лінгвістичного програмного забезпечення (систем автоматизації перекладу (CAT-tools), машинного перекладу (MT) та програм пам'яті перекладів (TM)) під час виконання письмового перекладу та спеціального обладнання під час виконання усного синхронного та віддаленого перекладу, що дає нам змогу виокремити третю педагогічну умову – *використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання перекладу*. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі фахової підготовки у вищій школі є природним результатом розвитку сучасного інформаційного суспільства, причому такі технології настільки вкоренилися в наше життя, що уявити навчальний процес із використанням лише традиційних засобів уже практично неможливо.

Під *лінгвістичним програмним забезпеченням* розуміємо комп'ютерні програми, дані та обладнання, які призначені для зберігання, пошуку й обробки аудіо- та відео- й текстової інформації з метою виконання інноваційних видів усного і письмового перекладу.

Види лінгвістичного програмного забезпечення:

- електронні словники (ABBYY Lingvo, Promt, МультиЛекс, Reverso Context, Multitran);
- програми перевірки граматики та орфографії (English Syntax Highlighter, Vimbox, Главред, Pro Writing Aid, the Hemingway App);
- програми машинного перекладу та пам'яті перекладів (Google Translate, Bing Microsoft Translator, SDL BeGlobal, MS-Word, DeepL, Reverso Context, SYSTRAN);
- системи автоматизованого перекладу (SDL Trados, SmartCat, MemoQ, Transit, Déjà Vu, Wordfast Anywhere, OmegaT, CafeTran, Wordfast-PRO);
- засоби для локалізації програмного забезпечення (SDL Passolo, Google Sites);
- засоби перекладу аудіовізуальних матеріалів (Swift, Inshot, Aegisub, Veed);
- засоби навчання усного синхронного перекладу (SANAKO LAB-100);
- засоби навчання віддаленого перекладу (Zoom, GoogleMeet, Webex, Interprefy).

Четвертою, останньою, педагогічною умовою є *впровадження активних рефлексивно-діяльнісних технологій навчання*.

Для формування інноваційного освітнього середовища в професійній підготовці конкурентоздатних перекладачів засадничим повинен стати вибір рефлексивних технологій, тобто таких, що побудовані на рефлексії, розвивають її та дозволяють вирішувати інноваційні професійні завдання перекладацької галузі; гнучко поєднують теорію і практику сучасної освіти; допомагають суб'єктам освіти самостійно вибудовувати стратегію (маршрут) професійних рішень; дозволяють наслідувати

передовий професійний досвід інших перекладачів-практиків тощо. На думку Л. Теремінко [10, с. 84], рефлексивно-діяльнісний компонент майбутнього фахівця визначається успішністю його професійної адаптації – взаємодії індивіда й навчально-професійного середовища, вимоги якого узгоджуються з самооцінкою, досягненнями, реальними можливостями та очікуваннями.

Формування професійної рефлексії відбувається ефективніше, якщо застосовувати методи активного навчання та методи актуалізації рефлексії, до яких належать:

- залучення до групової і командної роботи (групова дискусія, взаємоперевірка перекладів студентами, аналіз помилок);
- творчі завдання з перекладу для самостійної роботи (переклад поезії, переклад анекдотів, переклад театральних п'єс тощо);
- аналіз виробничих ситуацій (case study);
- проведення конкурсів, студентських олімпіад;
- участь у різних проєктах, підготовка доповідей для участі у конференціях, що сприяє формуванню комплексних перекладацьких умінь;
- рефлексивні ігри;
- виробничо-перекладацька практика.

Висновки. З огляду на вищезазначене вважаємо, що обґрунтовані педагогічні умови забезпечили ефективне формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності завдяки підвищенню вмотивованості студентів, інформативній спрямованості навчального процесу, використанню інноваційних методів навчання та рефлексивних технологій.

Подальші дослідження ми пов'язуємо з розробкою експериментальної моделі формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності на основі визначених педагогічних умов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабанский Ю., Сластенин В., Сорокин Н. Педагогика : учеб. пособ. 2-е изд., доп. и перераб. / под ред. Ю. Бабанского. Москва : Просвещение, 1988. 479 с.
2. Высоцкий С. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського* : зб. наук. праць. 1999. № 8–9. С. 90–94.
3. Краткий психологический словарь / сост. Л. Карпенко ; под ред. А. Петровского, М. Ярошевского. Ростов на Дону : Феникс, 1998. 512 с.
4. Ольховська А. Теоретичні і методичні засади розвитку фахової компетентності магістрів-перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 500 с.
5. Парсонс Т. О структуре социального действия. Москва : Академический проект, 2000. 880 с.
6. Педагогіка : підручник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Вища школа, 1986. 543 с.

7. Пилипчук М. Аналіз ринку перекладацьких послуг як основа професійної підготовки студентів-перекладачів в умовах інноваційної професійної діяльності. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2020. № 2(17). С. 54–61.

8. Пилипчук М. Зміст і характеристика інноваційної професійної діяльності майбутніх перекладачів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*. 2020. № 33. С. 276–281.

9. Сенчина Н. Формування педагогічної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей у після-

дипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 320 с.

10. Теремінко Л. Формування готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців із інженерії програмного забезпечення : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2020. 323 с.

11. Шадріков В. Психология деятельности и способности человека : учебное пособие. Москва : Логос, 1996. 320 с.

12. Шупта О. Інформаційний підхід до підготовки студентів-перекладачів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. № 5. С. 721–726.